

ИНТЕРЕСИ ОБРАЗОВАЊА - МЈЕРА ВАЉАНОСТИ ПРОМЈЕНА У ШКОЛСТВУ*

Док сам се припремао за ријеч о овој књизи, осјећао сам, и сада осјећам, извјесну нелагодност због чињенице што се она, да то кажем, појављује “постхумно” - као накнадно свједочанство о бившем Заводу за унапређивање школства, те ме - не замјерите на изразу - и разговор о њој подсјећа на комеморацију поводом смрти прерано “преминулог”, који је могао и требало је да живи још интензивније, стваралачкије. Подржавам, дакле, основну поруку књиге, њено аргументовано супротстављање бирократском одлучивању у области школства, чији је истакнути и неопходни дио представљао Завод. Мислим, наиме, да не само што нијесу ишчезле потребе за једном оваквом институцијом већ да оне бивају и биваће све веће уколико ће се развијати наука и техника, односи у свијету и сваком конкретном друштву, а с тим у вези у педагошка теорија и пракса, образовни системи, садржаји и форме школскога рада, функција школе.

Подстакнут, свакако, и овом књигом, питам се зашто је дошло до укидања Завода за унапређивање школства, елиминисања инструктивно-педагошке и научно-истраживачке функције одређене службе, рада на усавршавању наставе наставника и сл. (за шта су, иначе, потребни читави институти којих ми немамо); с којим резонима је све то замијењено инспекцијом, службом која остварује “увид” и даје налоге - што је у програмској оријентацији Завода било само једна, и то не најважнија функција. Јер, једино је логично и може бити корисно да се надзор, налог и сличне интервенције линијом власти примјењују тек пошто се, по свим линијама утицаја и помоћи, посебно стручног, осигура квалитетна реализација наставног плана и програма као основног и најважнијег закона за школу. Стога сам сагласан са мишљењем које се у књизи заступа да

---

* Ријеч на промоцији књиге о Републичком заводу за унапређивање школства.

инспекција није адекватна замјена за све друге релације, садржаје и облике дјеловања једне просвјетно-педагошке службе. Инспекција је орган власти, она може остваривати увид једино у спровођење, да тако кажем, формалне законитости, али не и у суштинска питања школскога рада, она и не спадају у њену задаћу. Држим да таква усмјереност једне службе, макар била и у оквиру министарства, не одговара потребама школе, нити може осигурати увид на који би се надлежни орган сигурно ослањао у вођењу политике и доношењу бар најважнијих одлука у области школства. Зато себи допуштам да се с тим у вези помогнем парафразом једног гледишта, које је, могуће, анатемисано заједно са многим ранијим правилима понашања. Није ствар у томе да се неко стање сагледа и опише, већ да се оно поправља, унапређује. Не мислим, значи, да се проблематика школства - уз пуно уважавање индивидуалних могућности инспектора - може квалитетно чак ни сагледати, камоли стање побољшавати инспекцијским упадима, мандатним казнама и налозима, као у друмском саобраћају или на пијаци - у школи је далеко суптилнија комуникација, сложенија правила кретања.

Књига о којој говоримо указује на то, макар и имплицитно. Говорећи о Заводу она се, рекао бих, бави прошлостју, но са погледом у будућност, због чега и држим да је актуелна, односно да њене поруке ваља имати у виду при доношењу будућих одлука, да не кажем “резова” у области предшколскога, основнога и средњег образовања, односно служби које се баве тим нивоима школства. Тога ће, ван сваке сумње, је, бити и треба да буде, а трезвени људи и друштва исправљају, прије свега, сопствене грешке.

Ова књига је и приказ, истина не исцрпан, дјелатности Заовда за унапређивање школства током његовог четрдесетогодишњег постојања, одређен збир онога што је подразумијевала његова друштвено-педагошка функција, на чему се он огледао и радио свој ауторитет као стручана служба у области школства. Могло се, свакако, више рећи посебно о доприносу Завода позитивним токовима у овој области, али је и речено довољно да покаже сврсиходност једне овакве институције са гледишта помоћи коју она пружа школама, а без које су оне сада остале. Истина, изричитост у том погледу замјењује детаљно дата законска регулатива према којој је ова служба дјеловала, шта су биле њене обавезе, у чему се састојала њена функција. Све је то произилазило из степена развијености школа и њихових потреба, те се кроз законску регулативу везану за ову службу а особито кроз програме њенога некадашњег рада, извјештаје, елаборате и анализе, сугестије, оцјене, предлоге и конкретне интервенције са доста сигурности

може пратити и рад и развитак самих школа. Но, о томе подробније говори књига у служби образовања, штампана прије десетак година, коју би требало читати и у вези с овом садашњом, па се објема помоћи при доношењу појединих, бар важнијих одлука, у вези са проблематиком образовања, каква је и она о укидању Завода.

Неспорно је да је у раду ове институције било и грешака, можда и крупнијих промашаја, али је још мање спорно да су се они јављали углавном када је Завод морао да “веже коња гдје газда каже”. Такви промашаји ће се и убудуће чинити уколико не буде слушан глас науке, односно ако се од ње буде захтијевало само да образлаже и оправдава оно што је уређено без ослонаца на њу - као “мода” или некакав ефемерни, тренутни интерес друштва. Не могу, дакле, друкчије да схватим ни одлуку о укидању Завода, јер ништа у нашој школској пракси не говори о томе да је он постао непотребан, да је његова дјелатност, бар по својој суштини и смислу демодне, превазиђена, и да се на било ком нивоу о проблематици школства може ваљано одлучивати без одговарајућих стручних служби. Таква тврдња се изриче и у књизи, а и лично мислим да ова служба и у новим друштвеним условима треба да постоји, у ранијем или неком другом виду, можда кадровски јача и опремљенија, са иновираним задацима, савременим облицима дјеловања и сл.

Ова књига нас упознаје и са дјелатношћу Завода у области стварања односно обезбјеђивања уџбеника и уџбеничке литературе, што је дуго била једна од двије основне дјелатности ове институције. Сада се тиме бави посебан Завод, и то је право рјешење, с тим да му се створе неопходни услови пошто се ради о обимном и деликатном послу. Истина, и ранија дјелатност Завода на овом плану је била импозантна, како по броју наслова из самосталне продукције тако и по начину обезбјеђивања осталих уџбеника за предшколско, основно и средње образовање на два наставна језика, српском и албанском, ђачке лектире и наставно-педагошке библиотеке, школске документације и тако даље. При томе, треба нагласити да самосталну продукцију Завода чине уџбеници из друштвено-језичке групе предмета, опет на оба наставна језика, у којима потпуније долазе до изражаја особености националних култура, језик и друге одлике идентитета, а да се они за природно-математичке, техничке и друге предмете стварају заједно са другим издавачима школске књиге у земљи или су од њих преузимани. Физика, хемија, математика и остале природне науке, страни језици и сл. су то што јесу; уџбеници помоћу којих се те области изучавају могу бити коришћени без опасности по наш национални

идентитет, оне не трпе таква “бојења” иначе престају да буду чак и изводи из наука. Држим да наша дјеца имају углавном квалитетне уџбенике и добијају их благовремено, при чему је осигурана и економска рационалност, коју у условима самосталног, посебног стварања не би било могуће обезбиједити. О квалитету уџбеника из продукције овога Завода, поред осталог, говори и чињеница да су поједини од њих коришћени или се и даље користе у другој федералној јединици, што никако не искључује потребу да и даље, стално буду усавршавани, као и програми према којима се они праве. Тај квалитет не би могао бити осигуран да и на овом плану није било пуне сарадње уџбеничког дијела Завода са његовом просвјетно-педагошком службом, стручњацима за поједине предмете (и другим стручњацима, посебно универзитетским професорима) пошто већ немамо институције за истраживање у овој области, те је укидањем Завода за унапређивање школства оштећена и уџбеничка дјелатност.

С много разлога се у књизи говори о часопису Васпитање и образовање као једном од веома значајних облика дјеловања Завода на унапређивању школства. Преко њега је више од двије деценије, стално и снажно, циркулисала модерна домаћа и страна педагошка мисао и искуство, те је он био, и данас је, неизоставан дио сваке школске библиотеке и сваког иоле озбиљнијег посленика у области школства, а користе га и људи других струка. Био је и јесте то полигон преко којег се саопштавају достигнућа, пропусти, резони и дилеме непосредно или посредно везани за школску праксу, дакле, у служби усавршавања наставника и наставе. У прилог тој тврдњи, скрећем вашу пажњу на посљедњи број, у цјелини посвећен тако важном питању данашњице као што је - васпитање за толеранцију, мир и хумани развој! Сматрам, ипак, да је укидањем Завода и часопис осјетно ускраћен у броју сарадника, те сталних и сигурних извора квалитетних прилога, за могућност свакодневног рада на његовом унапређивању.

Најзад, иако ову књигу никако не сматрам одуживањем “покојнику” - како се на почетку можда несмотрено нашалих - лијепо је у њој пристао и други дио саздан од основних биографских и радних података и фотографија људи који су у Заводу радили. То је тај, рекао бих, споменичарски дио, али не ни само, ни прије свега то. Из њега се види стручна, радна и стваралачка структура радника Завода, тражена и условљена сложеностју послова, међу којима су магистри и доктори наука, универзитетски професори израсли из тих редова, а још више их је писаца уџбеника, приручника и других стручних књига, аутора запажених прилога

у стручно-педагошким и другим публикацијама, стваралаца, углавном, у свим областима умјетности, истраживача у школству, преводаца... Нећу се трудити да наводим њихова имена, они су познати, а именоване су и у књизи. Неке од њих, поред аутора ове књиге, видим и на овом скупу, са жељом да их још дуго сријећем у њиховој стваралачкој снази.

Завршавајући овај краћи осврт наглашавам своје увјерење да су аутори (Старовлах, Бољевић и Лековић) написали књигу која ће бити од користи и будућим истраживачима у области школства и, надајмо се, надлежним органима - при отклањању учињеног и предупредивању сличних промашаја у будућности. Она аргументовано доказује да завршеноме послу који представља укидање Завода има више мана.

Миливоје Брајовић